

1.03 Kratki znanstveni prispevek

UDK 929Mantuani J.(0.032)

Prejeto: 1. 5. 2012

Rokopis avtobiografije Josipa Mantuanija iz leta 1927 v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani

GAŠPER CERKOVNIK

asist., dr. umetnostne zgodovine

Oddelek za umetnostno zgodovino, Filozofska fakulteta UL, Aškerčeva 2, SI–1000 Ljubljana

e-pošta: gasper.cerkovnik@ff.uni-lj.si

IZVLEČEK

Rokopisna avtobiografija Josipa Mantuanija iz leta 1927 v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani je eden od najpomembnejših virov za raziskovanje življenja in dela tega pomembnega slovenskega muzikologa, umetnostnega zgodovinarja in muzealca. Prepis avtobiografije je bil do sedaj objavljen samo v nemškem prevodu, besedilo pa je enako pomembno za muzikologijo, umetnostno zgodovino, zgodovino muzeologije pri nas (posebno Narodnega muzeja Slovenije), kot tudi za kulturno zgodovino, saj je bil Mantuani v svojem času med najvidnejšimi intelektualci pri nas. Kljub nedvoumni dragocenosti tega besedila, ki je najverjetneje nastalo kot podlaga za članek Janka Barleta iz leta 1928 o Mantuaniju, pa je kar nekaj podatkov in predstavitev potrebno obravnavati z nekaj previdnosti.

KLJUČNE BESEDE: Josip Mantuani, avtobiografija, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani: Glasbena zbirka, Narodni muzej Slovenije, Janko Barle, kulturna zgodovina

ABSTRACT

JOSIP MANTUANI'S HANDWRITTEN AUTOBIOGRAPHY OF 1927 IN THE MUSIC COLLECTION OF THE NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY IN LJUBLJANA

The 1927 handwritten autobiography of Josip Mantuani, currently preserved in the Music Collection of the National and University Library in Ljubljana, can most certainly be regarded as one of the most important sources for research on the life and work of this prominent Slovenian musicologist, art historian and museologist. Until now only a German translation of the autobiography had been published. However, the importance of the text for Slovenian musicology, art history, cultural history, and history of museology (especially the history of the National Museum of Slovenia) is equal to that of German-speaking scholarly institutions, since Mantuani was considered one of the most established Slovenian intellectuals of his time. Despite the undeniable value of the text, which was most probably written for Janko Barle's 1928 article on Mantuani, a certain amount of caution is suggested when interpreting some of its data.

KEY WORDS: Josip Mantuani, autobiographies, National and University Library in Ljubljana: Music Collection, National Museum of Slovenia, Janko Barle, cultural history

Uvod

Med najpomembnejše posamezne dokumente o življenju in delu Josipa Mantuanija (1860–1933) – še danes cenjenega muzikologa, doktorja umetnostne zgodovine, dolgoletnega ravnatelja Deželnega, kasneje Narodnega muzeja v Ljubljani in arheologa, ki je pomembne sledi pustil tudi v etnologiji, zgodovini in arhivistiki – vsekakor sodi devetnajst strani dolg rokopis z njegovo avtobiografijo iz leta 1927, ki ga hrani Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.¹ Kot pomemben vir za raziskovanje življenja in dela Josipa Mantuanija je znan in upoštevan vsaj od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja,² ne glede na to pa je bil do sedaj v celoti objavljen samo v avstrijski strokovni muzikološki publikaciji v nemškem prevodu muzikologa Primoža Kureta in s komentarji njegove avstrijske kolegice Elisabethe Theresie Hilscher.³ Zaradi pomena besedila za raziskovanje življenja in dela tega pomembnega in vsestranskega slovenskega intelektualca, kulturno in delno političnega utripa njegovega časa ter okoliščin delovanja Deželnega oz. Narodnega muzeja, ki je bil vse do dvajsetih let 20. stoletja vodilna slovenska kulturna in raziskovalna ustanova, je v nadaljevanju tega članka objavljen kolikor se le da zvest prepis. Ker naj bi bil ta prepis predvsem kot izhodišče za podrobnejše raziskave o Mantuaniju in njegovem času (popolno sliko o tem lahko oblikuje šele sodelovanje strokovnjakov različnih strok) sem se odrekel komentarjem in popravkom, saj bi ti po obsegu prehitro presegli omejitve članka v strokovni periodiki.⁴ Popravljen so samo manjše napake, ki bi po nepotrebnem oteževale branje že tako dokaj kompleksnega besedila. V kratkem uvodu bom tako predstavil samo okoliščine nastanka besedila ter opozoril na nekaj posebnosti in problematičnih mest v avtobiografiji, ki

naj bodo raziskovalcem kot vodilo pri nadaljnjih raziskavah.

Avtor devetnajst strani dolgega nepodpisanega rokopisa, ki je glede na letnico na vrhu prve strani in vsebino nastal leta 1927, je že ob pogledu na pisavo brez dvoma Josip Mantuani. Njegova nekoliko razpotegnjena, v desno nagnjena, praviloma lahko berljiva pisava zapolnjuje celotne strani 213 milimetrov visokih in 165 milimetrov širokih pol pisemskega papirja. Razen prve strani so vsi listi oštevilčeni zgoraj desno. Njegovo življenje in delo sta predstavljena kronološko in po posameznih sklopih oz. področjih njegovega delovanja, razumljivo pa je največ pozornosti namenil ravnateljevanju v ljubljanskem muzeju. Mantuani je besedilo verjetno spisal v dokaj kratkem času: glede na vedno težje berljivo pisavo zadnjih strani s številnimi okrajšavami in pogostim golim naštevanjem, pa je besedilo mogoče nastalo celo v enem zamahu. Številni popravki in dopolnitve kažejo, da je besedilo prebral vsaj še enkrat. Samo poimenovanje tega dokumenta kot avtobiografija je lahko nekoliko zavajajoče, saj ne gre za besedilo, ki bi ga Mantuani v jeseni svojega življenja (star je bil 67 let) napisal kot svoje spomine. Dejstvo, da ni podpisa, ter vsebina in sama oblika kažejo prej, da je bil cilj predvsem objektivna predstavitev njegovega strokovnega in znanstvenega dela v tretji osebi, torej niti ne kot *curriculum vitae*. Mantuani je tekst zagotovo pripravil za določeno priložnost, glede na njegovo starost in položaj pa to zagotovo ni bila priloga k prošnji za službo, napredovanje ali pritožbo, kakršnih je v svojem življenju spisal vsaj ducat.⁵ Okoliščine nastanka se razjasnijo ob primerjavi rokopisa s predstavitevijo Mantuanijevega življenja in dela v zagrebški reviji Sveta Cecilija, ki jo je v hrvaščini napisal in objavil Janko Barle leta 1928.⁶ Posebno opis njegovega šolanja in začetkov službovanja na Dunaju je tako rekoč samo prevod ustreznih odstavkov iz avtobiografije,⁷ ki je bila sicer Barletu samo kot osnova. Janko Barle (1869–1941), slovenski duhovnik, ki je bil takrat zagrebški stolni kanonik in predsednik tamkajšnjega Cecilijinega društva za cerkveno glasbo, je – kot razlaga v uvodu svojega članka – imel z Mantuanijem tesne strokovne stike, ki so očitno prerasli v prijateljstvo.⁸ Poleg razmeroma podobne starosti ju je družila tudi širina njunih interesov, saj se je tudi

¹ NUK, Glasbena zbirka, Zapuščina: Mantuani J., fascikel: »lastni življenjepis, »Odpisana pisma«, Beležni koledarji«, Avtobiografija 1927 (stara postavitev: Mantuani, 6/58): v nadaljevanju: Mantuani: Avtobiografija.

² Leta 1993 so ob šestdesetletnici njegove smrti v Ljubljani pripravili simpozij in leto kasneje izdali še danes temeljno publikacijo. Pri svojih študijah so ta vir uporabili vsaj Primož Kuret, Ana Lavrič in Blaž Resman: Kuret: Mantuanijeva življenska pot, str. 7–13; Lavrič, Resman: Josip Mantuani – starosta slovenskih umetnostnih zgodovinarjev, str. 87–100.

³ Kuret, Hilscher: Autobiographie, str. 125–143.

⁴ Komentarji Elisabethe Hilscher so omejeni predvsem na navajanje osnovnih podatkov o v rokopisu omenjenih oseb in del ter dopolnitve, ki se tičejo muzikološke stroke, vseeno pa sta bila Kuretov prevod in njeni komentarji pogosto nepogrešljiva pri transkripciji celotnega besedila: gl. op. 3.

⁵ Večina jih je razpršenih po različnih delih obsežne zapuščine v Arhivu Republike Slovenije: ARS 934, Mantuani, Josip.

⁶ Barle: Dr. Josip Mantuani, str. 81–84.

⁷ Mantuani: Avtobiografija, str. 1–2; Barle: Dr. Josip Mantuani, str. 82.

⁸ Barle: Dr. Josip Mantuani, str. 81.

Barle intenzivno ukvarjal z zgodovino, zgodovino glasbe, narodopisjem in celo etnobotaniko.⁹ Predstavitev je bila tako mišljena kot poklon dragocenemu sodelavcu Cecilijinega društva in njeni publikaciji *Sveta Cecilija: Smotra za crkveno glasbo sa glazbenim prilogom*. Okoliščinam primerno so tako izpostavljeni predvsem njegove pozitivne lastnosti in uspehi. S tega stališča sta Mantuanijev rokopis in Barletov članek nekoliko pristranska in ne vključujeta nekaterih manj prijetnih dogodkov in epizod iz njegove bogate kariere. Oba teksta pa moramo obravnavati z nekaj previdnosti tudi ker slonita predvsem na Mantuanijevem spominu, ki pa v zvezi s časovno bolj oddaljenimi dogodki očitno ni bil več povsem natančen. Določene pomanjkljivosti in nejasnosti je verjetno opazil tudi Barle in je v svojem članku ter nekrologu ob Mantuanijevi smrti leta 1933¹⁰ poskušal posamezne nejasne dele dopolniti.¹¹

Nekaj nejasnosti je na primer še vedno okoli njegovega dunajskega obdobja. Mantuani je od začetka študija pa vse do leta 1909, ko se je v Ljubljana preselil zaradi imenovanja za ravnatelja takratnega Deželnega muzeja za Kranjsko, živel in deloval na Dunaju. Poleg nejasnosti o začetkih službovanja v Dvorni knjižnici, ki jih bo razrešil šele pregled arhiva te pomembne inštitucije, je še vedno nejasen tudi konec njegovega študija. Mantuani namreč v avtobiografiji navaja, da je doktoriral z disertacijo s temo »o slikarstvu otonske dobe (911–1024)«,¹² tega pa protokoli dunajske Univerze ne potrjujejo, saj je tam naveden kot naslov »Über die Kleinkunst und Kunstgewerbe des X. und Beginns des XI. Jahrhunderts« (O miniaturi umetnosti in umetnostni obrti 10. in začetka 11. stoletja).¹³ Slikarstvo otonske dobe si je Mantuani izbral kot domače delo med usposabljanjem na Inštitutu za avstrijsko zgodovino pisje,¹⁴ Barle pa (sicer narobe) razlaga, da je bila to tema njegove univerzitetne disertacije, na inštitutu pa naj

bi v okviru končnih izpitov pripravil novo disertacijo s temo otonske umetnostne obrti.¹⁵

Barle je dopolnil tudi nekaj podatkov, ki jih je Mantuani v besedilu verjetno hote izpustil. Med bolj boleče dogodke v njegovem življenju je namreč brez dvoma sodila prisilna upokožitev leta 1924. Okoliščine ob upokožitvi še niso povsem razjasnjene, na podlagi novic iz takratnega dnevnega časopisja pa je vidno, da je bil Mantuani upokožen še pred izpolnjenimi pogoji na predlog takratnega ministra za prosveto dr. Antona Korošca.¹⁶ Ponižanje je moralo biti za Mantuanija še toliko večje, ker je Slovenski ljudski stranki, ki jo je vodil Korošec, pripadal tudi sam. Barle je bil eden redkih Mantuanijevih biografov,¹⁷ ki se omembi tega dogodka ni ognil, njegova interpretacija pa je seveda izrazito naklonjena kolegu muzikologu. V obeh tekstih se sicer ne loteva podrobnosti, omenja pa, kako je Mantuanija pretreslo, da je bil tako nepričakovano odrezan od inštitucije, ki jo je po svojem pisanju tako rekoč postavil na novo.¹⁸

Izpostavljena primera pa predstavljata samo vrh ledene gore, saj se z podobnimi problemi srečujemo skoraj v vsakem odstavku – zato pa je to besedilo samo še toliko bolj zanimivo in dragoceno.

Josip Mantuani, Avtobiografija, 1927

Prepis ohranja razporeditev, kakršna je na posameznih straneh, črkovanje, krajšave, podčrtavanja in oblikovanje odstavkov. Mantuanijeve kasnejše dopolnitve, ki jih je pripisal ob strani in med vrstice, so zaradi lažjega branja vstavljene v besedilo v zavitih oklepajih. Zaradi berljivosti so brez posebne oznake vstavljeni tudi Mantuanijevi popravki vrstnega reda besed. Kolikor se le da natančno so posneti tudi izbrisani deli teksta: Mantuani jih je v večini primerov prekril z gosto cikcakasto črto, ki praviloma povsem prekriva besedilo: če so posamezne besede kljub temu ostale prepoznavne, so v prepisu samo dvojno prečrtane in odebeljene. Z oglatimi oklepaji in v pokončnem tisku so komentarji in popravki, ki niso del izvirnega besedila.

⁹ Glonar: Barle Janko, str. 25; Cvetko, Gestrin: Barle, Janko, str. 187.

¹⁰ Barle: † Dr. Josip Mantuani, str. 44–46.

¹¹ Opozorila Elisabeth Hilscher o napačnih zapisih imen profesorjev so žal posledica Kuretove nepazljivosti pri prepisovanju, zelo verjetno pa je, da je ljubljanski rokopis samo osnutek za dokončni čistopis, ki ga je Mantuani poslal Barletu v Zagreb: Kuret, Hilscher: Autobiographie, posebno str. 127, op. 4. V ohranjenih Mantuanijevi korespondenci z Barletom se sicer ni ohranilo nobeno pismo s to vsebino; AS 934, fascikel 1, Korespondenca II, Privatniki A–B, Barle Janko.

¹² Mantuani: Avtobiografija, str. 2.

¹³ Archiv der Universität Wien, Protokoll 857 (9. juni 1894) (mikrofilm); Verzeichniss, str. 168.

¹⁴ *Mitteilungen*, str. 192.

¹⁵ Barle: Dr. Josip Mantuani, str. 82.

¹⁶ Podrobneje je (sicer z zmotnimi interpretacijami) o tem pisal Božidar Jezernik: Ljubljanski »tempelj znanosti«, str. 26–42, posebno 36–38.

¹⁷ Predvsem: Stelè: Mantuani Josip, str. 43–45; Kuret: Mantuanijeva življenjska pot, str. 7–13; Kastelic: Josip Mantuani – ravnatelj Deželnega muzeja, str. 75–86.

¹⁸ Barle: Dr. Josip Mantuani, str. 84; Barle: † Dr. Josip Mantuani, str. 45; Mantuani: Avtobiografija, str. 7–15.

[1]

1927

Dr. Jos. Mantuani je bil rojen v Ljubljani, v bivši Blei = Weisovi hiši (Pred škofijo, 15) dne 28. marca l. 1860. Oče mu je bil Hrvat, doma iz Draganiča, mati Slovenka. Šolal se je v Ljubljani ter posejal ljubsko šolo, potem pa gimnazijo. Že kot srednješolec se je bavil z glas = bo pod Ant. Foersterjem, z risanjem in slikanjem pod prof. Antonom Globočnikom. Ko je posetil l. 1883. cesar Fran Josip ob priliki 600letnice, odkar je pripadala bivša vojvodina Kranjska ozemlju habsburžanov, Lju = bljano in si ogledal tudi staro gimnazijo, je imel Mantuani nalog, da dekorira ves ustav z emblemi, napisi in grbi, kar je tudi izvršil ter naslikal veli = kanske državni grb (dvozlavega črnega orla v merilu $3 \times 2^3 m$), dalje Kranjski deželni grb, mestni grb ljub = Ljanski in 12 dekorativnih napisov. –

Po maturi je šel nadaljevat svoje študije v Beč. Ker je bil bolehen in so mu svetovali zdravniki, da naj skuša posvetiti se takemu poklicu, ki mu bo omogočal biti na prostem zraku, je namera = val posvetiti se šumarstvu v zvezi z pravožnan = stvom. To je bilo pa neizvedljivo, ker je bila tedaj šumarska šola v Mariabrunnu in so predavanja kolidirala. Zato je ostal na juridični fakulteti in študiral pravožnanstvo. V četrtem letu se je vpisal tudi pri nekaterih profesorjih filozofske fakultete (zgo = dovino ~~na~~ umetnosti in splošno zgodovino). Leto pozne = je {je} popolnoma presedlal in se posvetil arheologiji, umetnostni zgodovini in glasbi. Učitelji v arheo = logiji so mu bili {M. Hoernes za prazgodovino, (privatno)} O. Benndorf {za klasično starinoslovje,} za epigrafiko Bar = mann; za zgodovino umetnosti F. Wickhoff in A. Riegl,

[2]

2

za splošno zgodovino M. Büdinger, A. Huber in H. pl. Zeißberg; {klasično-} arheološke študije je izpopolnil {kot hospitant} v Münchenu, kjer mu je bil mentor H. Brunn. Da se osamosvoji na zgodovinskem poprišču, je vstopil kot redni član še v zavod za avstr. zgodovino (Institut für oesterreichische Geschichtsforschung) na dunajski univerzi ter študiral pomožne vede: paleografijo (E. Mühlbacher), diploma = tiko (Th. pl. Sickel in E. Mühlbacher za cesarsko, O. Re = dlich za papeško), kronologijo (K. Uhlig), heraldiko (O. Redlich) sfragistiko (O. Redlich) arhivsko (G. Winder) in biblioteško vedo (H. Grassauer). Za slovansko etno = grafijo mu je bil učitelj V. pl. Jagić, za filozofijo R. Zim = mermann in Th. Vogt. Poleg tega je posvečal veliko pozornost tudi globljim glasbenim študijam pod vodstvom Jos. Böhma, Ant. Brucknerja in M. Dietja {, po = zneje z G. Adlerjem (privatno).} V spoznanju, da je umetnost – katerekoli vrste – del sploš = ne kulture, sledeča posebnim načelom in da ima svoj

[4]

4

A uradno delo ni bilo edino, ki je je vršil na Dunaju. Že l. 1892 je izrabil strokovni odbor mednarodne glasbe = ne in gledališčne razstave na Dunaju pod načelstvom prof. dr. G. Adlerja M.jevo ~~razpis~~ orientiranost v glasbeni zgodovini, poverivši mu izbero in instalacijo IV., V. in VI. oddelka (gregor. petje, srednjeveške teoretike, Nizozem = ce, večglasje 16. stoletja, svetno pesem in ples v srednjem veku, katoliško in protestantsko cerkveno pesem ter teo = retike 15. do 17. stoletja). Takrat je prišlo M.jevo ime v šir = še glasbene kroge bivše Avstrije pa tudi v inozemstvu.

Kot arheolog je opozoril na-se že l. 1889. s podlistkom v „Vaterlandu“ (št. 239), kjer je pisal o etnografskih zbirkah prirodoslovnega muzeja na Dunaju ter o prazgodovinski kulturi in umetnosti. Tudi številne kritike v „Oest. Literaturblatt“-u (od l. 1893. dalje) so zadovoljevale strokovne kroge osobito zaradi svoje pozitivne vsebine. Ocenjeval je arheološko, umetnostno zgodovinsko in glasbeno literaturo.

Posegal je tudi v javno življenje, vkolikor je bilo v zvezi z umetnostjo. Med najvažnejše čine te vrste sodi pač odločni nastop zoper namero, da se preoblikuje lepi romanski portal dunajske stolnice pri sv. Štefanu v – takrat – modernem slogu. S svojo knjigo: „Das Riesentor zu St. Stephan“ itd. (Wien, 1903) je nastopil zoper pristaše omenjene namere (tudi ministerstvu za uk in bogočastje je bilo med njimi) in dosegel, da stoji spomenik romanske umetnosti, o katerem so trdili te = danji interesenti, da se mora sesesti v par letih, še danes ~~trdno~~ trdno na svojem mestu. To priznava poznejša literatura tudi brez pridržka, pa tudi to, da je M. ugotovil številne tehnične in zgodovinske točke v tem vprašanju.

[5]

5

Drugi večji ali važnejši spisi, s katerimi je zadelal nekatere vrzeli in otvoril v raziskovanju nova pota, so n. pr. „Tuto u. die Elfenbeinschnitzerei am Evangelium longum in St. Gallen“ (1900); „Kunst, Künstler u. Gesellschaft“ (1900); „Alt ägyptische Textilien“ (1901); „Die Kunst für das Volk“ (1902); – „Beethoven u. Max Klingers Beethovenstatue“ (1902); – „Die Miniaturen des Cod. Med. Graecus 1.“ (= Dioscurides; Leyden, 1906); – „Zu Kunstpädagogik“ (v: Jahrb. d. Vereins für christl. Erziehungswissenschaft, 1908). V zvezi s svojim pedagoškim delovanjem (gl. nižje!) je orisal za podobe (Bilderbogen für Schule und Haus, ki jih je dajalo na svetlo dun. naučno ministerstvo) nastopne umetniško-zgodovinske točke: Die romanische Burganlage, die roman. Klosteranlage; das romanische Wohnhaus; die romanische Stadt; die gotische Burganlage, das got. Wohnhaus. –

Poleg literarnega dela je poučeval od l. 1894. dalje zgodovino umetnosti na štirih dunajskih licejih, na

[7]

7

Tako je delal na Dunaju. Razen tega je bila v stalnem stiku z vsemi muzeji in mestnimi zbirkami, z arhivi in knjižnicami, ki jih je uporabljal za svoje študije. Tudi s privatnimi nabiratelji je imel tesnejše zveze. Od todi je pač izšla misel, da se postavi na kako vodilno mesto. L. 1895. ga je povabil – *sua sponte* – baron Schwegel na pogovor v svoje dunajsko stanovanje. Temu povabilu se je odzval in izvedel, da namerava deželni odbor Kranjski izvesti za cesarjevo 50letnico obsežnejšo reorganizacijo svojih ustanov in da bi rad muzeju na čelo svežo moč; on (Schwegel) da čuje pogosto imenovati ime Mantuani in ~~zato~~ zato pravi, da-li {bi} bil pripravljen prejeti to mesto. M. ~~na~~ na tako vprašanje ni bil niti najmanj pripravljen; rekel pa je, da načelno ne bi odklanjal, da {pa} je treba prej zmeniti se o pogojih na obeh straneh. A dež. odbor svoje namere {tedaj} ni izvedel.

Kmalu potem je bil vprašan v privatni družbi, da-li bi ga veselilo mesto muzejskega ravnatelja, ki je prazno v Opavi. Tudi tu je dal M. isti odgovor, kakor pri b. Schweglu. Kar ga presenetilo nekega dne beležka v »Neue Freie Presse«, da poročajo iz Opave, da je kuratorij Franc-Josipovega muzeja desingniral xx {na} mesto ravnatelja dr. Jos. Mantuanija. Še isti dan ga je poklical direktor pl. Hertel in mu povedal, da je dobil od svojega tasta, ki je v kuratoriju opavskega muzeja, pismo, v katerem mu poroča o tem ukrepu. A ~~izjavil~~ izjavil je ta, koj, da bi ne mogel svetovati M.-ju da sprejme to mesto, slikal mu je razmere kot skrajno malenkostne: »predpolodne bode te moral igrati vlogo direktorja, popoldne pa pometati.« Ker ~~je~~ je bila M.-ju Slezija povsem tuja, mu ni bilo težko, izjaviti se negativno, kar je pl. Hertel sam sporočil kuratoriju po svojem tastu. Kakor da mu je bilo usojeno muzejsko ravnateljstvo, se je pojavilo to vprašanje po 9 letih znova. L. 1904 je došlo ~~zopet~~ zopet iz Ljubljane.

[8]

8

M.-jev odgovor je bil isti, kakor l. 1895. pri Schweglu. Najbrže je hotel dež. odbor dobiti ravnatelja za čim manjšo plačo. Ker je M. imel na Dunaju svojo službo, je bilo z njim težje razpravljati, nego z močjem, ki išče službe. Stvar {se} je razbila v prvem stadiju.

Ko je prišel l. 1908 nov deželni zbor in nov odbor, je stopilo to vprašanje zopet na plan. M. je dobil vabilo, da naj pošlje predsedstvu dež. odbora pismeni načrt, kako {bi} si mislil reorganizacijo muzeja in nekaj svojih znanstvenih del. To je storil. Tedaj so se pričela pogajanja, ki so se kretala {tu} pa tam po čudnih potih; včasih so tudi zastala za daljši čas. Končno pa je nastopil slučaj po bolezni M.-jeve so proge, ki je zahteval finalizacijo te zadeve. Zdravniki so izjavili, da mora žena iz dotedanega stanovanja {ven} in, ako le mogoče, bolj v pristo naravo. Poiskal si je primerno stanovanje, a predno se je definitivno pogodil, je zahteval od

[10]

10

Hišnik \approx družino je dobil preurejeno stanovanje \approx dve =
 ma sobama, {predsobo} in kubinjo. Ena izmed dvoran, med knjiž =
 nico in arhivom je postala predavalnica, opremljena
 s skioptikom, ~~se~~ rheostatom in stotino stolov. tu =
 di črno ploščo za pismena in risarska pojasnila pri
 predavanjih je nabavil. Predavanja so bila zamišlje =
 na kot muzejsko-poučna, pa bodi, da jih je priredil
 muzej ali pa muzejsko društvo. Mogoče pa je bilo ~~razne~~
 pravadati {i} tujim učenjakom, ako niso reflektirali na
 preveliko število poslušalcev. – M. je uvedel tudi perie =
 geze ob šolskih in sploh korporativnih posetih, tako,
 da so posetniki, zapustivši muzej, vedeli, kaj so videli,
 in kakšne zadeve rešuje muzej, v čem da je njegov kul =
 turni pomen. Vodil je ravnatelj v pretežni večini slu =
 čajev osebno, vzlic svojim drugim poslom. Posledi =
 ca tega vodstva je bil velikanski podvig posetov.
 Šole iz mesta in \approx dežele so prihajale v muzej, ki je bil
 pri izletih stalna točka. Da se omogoči poset – oso =
 bito šolski mladini – {tudi po zimi} je predložil, kmalu potem, ko je
 bil prevzel vodstvo muzeja, deželnemu odboru načrt
 za uvedbo centralne kurjave. To je bilo že težavno,
 ker je medtem pl. Šuklje zapustil svoje mesto kot dež.
 glavar, a prof. Jarc odložil ~~razne~~ dež. odborništvo
 in s tem ~~razne~~ muzejski referat. Deželnemu zboru, ki je
 {imel} povse druge smotre, nego duševno-kulturne, je bilo tež =
 ko dopovedati, čemu naenkrat centralno kurjavo, ki bi
 stala 30. 000 Kr. Edinemu dr. Kreku se je posrečilo, prepri =
 čati zborovalce o koristi in upravičenosti te zahteve; za =
 to je prevzel osebno govor o tej zadevi. –

L. 1913. je dobil muzej centralno kurjavo, ki je funkcio =
 niral tako, kakor je bila zamišljena, samo 4 leta, med {vojno}

[11]

11

se je moralo ukiniti kurjenje radi pomanjkanja koksa,
 za katerega je bila peč konstruirana, dasi je ravnatelj {temu} vedno
 ugovarjal, dočim so tehniki drugače odločili. Poizkusi \approx {navadnim} pre =
 mogom se niso obnesli in zahtevali tolike množine kuri =
 va, da se je dosegel primerni pritisk, da se je moralo opusti =
 ti ogrevanje zbirčnih dvoran; samo knjižnica, in arhiv
 sta se za silo kurila na mali kotel. –

Istodobno so se zaprli pritlični hodniki že ~~tudi~~ za =
 radi tega, da gorkota, ki so jo dajali na hodnikih razmeš =
 čeni kurilci, ni preveč uhajala. Pa tudi zaradi večje var =
 nosti.

Ker ima muzej lepo število slik, ~~jih~~ je hotel ravnatelj,
 M. ~~razne~~ {da so} dostopne javnosti. V to svrbo je dal prirediti dve
 dvorani v pritličju, v večjo je dal vstaviti klinasto steno,
 da je bilo mogoče namestiti več slik. To se je zgodilo v
 najtežavnejših časih, ko je bila narodnostna borba
 na višku napetosti in so {osobito} Nemci zahtevali za-se vse

predpravice ter pomočali na Dunaj in hujskali zoper vse in vsakogar, kdor se ni uklanjal njihovim zahtevam. Res je pa, da je dobil muzej svojčas prav iz nemških krogov na Kranjskem največ in najdragocenejših prispevkov kot darila. Da se izogne vsakemu nepotrebemu prerekanju, je ravnatelj določil za napise pod slikami – ki itak ne vsebujejo ničesar drugega, nego imé umetnikovo, let = nice {njihovega} rojstva in smrti in k večemu označbe šole pri a = nonimnih slikah – latinščino. V kolikor je mogel rav = natelj izvedeti, se nad tem nihče ni izpodtikal – razen ene osebe iz vrst uradništva in dež. odbora, bolj dež. gla = varja, ki je v svoji prebrisanosti zahteval napise v ti = stem jeziku, v katerem je signiral umetnik. Ker pa u = metniki navadno niso izpisovali krstnih imen in jih mnogo {niti ni označilo} svojih proizvodov, je bila ta namisel že materielno brez =

[12]

12

predmetna in napisi so ostali in so danes taki, kakršni so bili po M.jevih določilih. Zbirka slik se je otvorila mese = ca maja 1914. leta. Ravnatelj je vse to delo izvršil sam; na razpolago je imel samo dva manualna delavca: prepa = ratorja – tu pa tam – in hišnika. – Ko je bila ta zbirka o = tvorjena – kot jedro bodoče in obsežnejše – so porabili to pobudo tudi drugi in začeli akcijo za "Narodno galerijo", češ, da muzej nima naloge, nabirati slik. Kakor da ni velikih muzejev, ki imajo v programu i nabiranje slik ter izpopolnjevanje muzejskih galerij!

Za pomnoževanje slik in umotvorov je M. skrbel nemo = teno slej ko prej. Na ta način je otel marsikak pravirod domačih umetnikov za javnost v domovini, n. pr. Gangl-novega Prešerna in Marijo in stellis. Nabavil je za muzej Janševe ročne risbe, kolorirane razglede in druge u = jedkovine, pokrajine in razglede Fr. Kurza-Goldensteina v akvarelih in oljnih slikah, posebno zaradi njihove predmetne vrednosti; istotako Beneschevo zbirko risb, slik in akvarelov kranjskih krajev, dalje skice in študije bratov Jurija in Janeza Šubica ter ostalino risb iz delavnice Štefana Šubica v Poljanah nad Lo = ko. –

Ko je l. 1910. kupila zagrebška parcelacijska banka graš = čino Thurn am Hart, se je takoj oglašil muzejski ravn = telj, ki je več let pred tem dogodkom izvedel privatnim potom, da je soba grofa Aleks. Auersperga (Anastazija Grüna) {v kateri je delal,} izvzeta od prodaje in namenjena muzeju, šel osebno na lice mesta ter vodil nalaganje pohištva in knjižni = ce. –

Istotako je spravil z napeto čuječnostjo prazgo = dovinske točke in rimska najdišča pod strogo e = videnco in nastopal zoper roparska prekopavanja.

Kranj in njegova okolica, Bled z okolico, Route nad Jesenicami).

Posebne važnosti je bilo potovanje, ki je je izvršil l. 1911. in 1912. po Beli Krajini, da je obranil vsaj v po = dobi hiše in druga poslopja, ki so {se} morala umakniti železniški progi. Potoval je z † preparatorjem Dobov = iskom in označeval predmete in poslopja, ki so tvori = la svojčas tipične in idilične točke, pa jih danes ni več; pač pa so fotografije v muzeju.

Kot uradno postavljeni zastopnik centralne ko = misije za negovanje spomenikov je bil navzoč pri trasi = ranju in komisijem obhodu {belokranjske proge} od prve do zadnje toč = ke ter je poznal zato natančno vse kraje in točke.

Razen drugih, vsakdanjih poslov je obračal svojo pozornost na to, da naredi iz sicer zanimive, osobi =

[15]

15

to lokalno pomembne, a nesmotreno ustrojene ~~zbirke~~ zbirke slovstva, strokovno muzejsko knjižnico. Nabavljaj je načeloma nove knjige in antikvarno literaturo, ki se rabi v muzeju in mora tu vedno biti pri roki – v kolikor je to bilo mogoče v mejah skromnega budgeta. Stopil je tu = di v stih z licealno knjižnico, da se dela, ki zadoščajo našim potrebam v enem izpodu, ne nabavljajo po dvakrat.

Imel je pa v evidenci tudi druge (privatne) zbirke, kakor n. pr. že omenjeno dragoceno knjižnico Anastazija Griina in tehnično knjižnico iz posesti vojnega maršala Schwaba, ki jo je podedoval od stavbenika Stedryja in {del} zapuščine prof. Štreklja.

Istotako je bilo z arhivi; pregledal in odbral je sodne arhive v Idriji, Logatcu in Ljubljani; arhiv finančne prokurature istotam, privatna arhiva v Boštanjju in Krupi ter beležke, osnove in prepise po † P. Radicsu. Kar je bilo porabnega, je prišlo v muzej.

Umevno je, da je posvečal svojo pozornost tudi numi = zmatični zbirki. Izpopolnjeval je vse dele: rimsko, sred = njeveško in novodobno zbirko. Pridobil je za muzej zaokro = ženo Ulepičovo zbirko rimskih novcev, kupoval posamez = no najdené novce in prebiral najdene skupine. Tem potom se mu je posrečilo, da je izpopolnil zbirko republi = kanskih srebrnih novcev, dalje cesarsko-rimske novce za več redkosti (Vetranio i. dr.), ~~zbirko~~ srednjeveški del za več brežiških, oglejskih in dr. novcev (brakteatov), novo = dobni oddelek osobito za dragocena carniolica, da ne omenjam drugih, ki jih je kupil kot zalago za zamen = javanje, posebno ako so bili srebrnega kova. Popolno = ma novo zbirko je kreiral z nabavo prve izbere grških novcev, ki se more na tej podlagi dalje razvijati. Isto = tako je položil temelj za zbirko jugoslovanskih novcev, ki jo bo moč v kratkih rokih ~~razviti~~ razviti dalje.

[16]

16

Med tem mnogostranskim delom je več let zastopnik centr. komisije za negovanje spomenikov; osabito med vojno je imel važno funkcijo kot izvedenec in komisar v akciji za oddajo kovinaste posode, zvonov in orgeljskih piščal. Koli = ko je otel tu domačega, privatnega premoženja, koliko zvonov – to je na bivšem Kranjskem dokaj znano. Gle = de orgelj je on stavil primerne podlage, osabito, da se pri = tegneti c. kr. centr. komisija in c. kr. akademija za glasbeno umetnost na Dunaju v to akcijo in je tudi sestavil za = devno spomenico, ter jo ~~je~~ predložil ljubljanski cerkveno = glasbeni komisiji, ki jo je seveda sprejela (to je bilo l. 1917.) – dej = stvo je, da ni bilo v nobeni škofiji očiuvanih toliko orgelj, kolikor baš v Ljubljanski.

V javnih korporacijah je bil kot zastopnik bivše Kranj = ske na važnih mestih: {predstavnik Kranjske} v zvezi avstrijskih muzejev, član spomeniškega sveta centr. komisije za varstvo spomenikov, (~~1911~~), član stalnega umetniškega sveta pri ministrstvu za uk in bogočastje na Dunaju in korespondent arhivskega sveta. V Ljubljani je bil poklican v cerkvenoglasbeno komisijo kot član in imenovan nadzornikov organistov za dekanijo Ljubljana mesto in okolica. – V znanstvenih in kulturnih društvih je vedno sodeloval in sodeluje ponekod še dan = danes. Bil je mnogo let predsednik "Muzejskega društva", ~~za Kranjsko~~ je predsednik društva za kršč. umetnost, {bil} pod = predsednik "Jamskega društva", podpredsednik "Leonove družbe", ki jo je vodil v najhujših vojnih stiskah, ki je † dr. Gruden bolehal; ~~xxxx~~ danes se {je} podpredsednik "Cecilijanskega društva" za ljubljansko škofijo. – Tudi je bil – pač samo par let – pred = sednik društva "Tv. Ev. Krek" in eno leto predsednik "Glas = bene matice", {1 1/2 leta predsednik društva deželnih uradnikov. Danes je redni član "Znanstvenega društva".

[17]

17

Tudi kot predavatelj je nastopal pogosto, tako na Dunaju, kakor med Slovenci. Že kot vseučiliščnik je predaval po = gosto na sestankih in posebno v književnem odseku akad. društva "Slovenija". Istotako v dun. "Slovenskem klubu". A {na} nastopal je tudi v {nemških} znanstvenih društvih na Du = naju; n. pr. v Mednarodnem glasbenem društvu (Inter = nationale Musikgesellschaft) ob priliki Haydnove obletnice, v starinskem društvu (Altertums-Verein), {v} društvu za po = znavanje Nižje Avstrijske (Verein f. Landeskunde v. Nieder = sterreich), v Leonovi družbi (Der Leogesellschaft), v Ceci = lijnem društvu na Dun., v Ambrozijevem društvu, v Ka = toliškem mladeniškem društvu za VI. okraj in v Društvu učiteljev na Dunaju. –

V Gorici je sodeloval pri treh znanstvenih tečajih. Prvi tečaj (l. 1907.) za podvig cerkvene glasbe je čul večurno predavanje o "potridentski cerkvenoglasbeni literaturi;

drugi tečaj: o cerkveni umetnosti (1908.) je vodil sam in imel sam vsa predavanja; na tretjem { (1912.) } je predaval o načelih za restavriranje starih spomenikov. –

V domovini je imel več pozivov, nego jim je mogel ustreči; vžlic vsemu pa je ponovno nastopal v Muzej = skem društvu za Kranjsko, Muzejskem društvu v Ptuj, v Leonovi družbi, v Cecilijinem društvu na tečajih za organiste, v raznih "prosvetah" (stolnični, sv. Jakoba, sv. Petra, v Šiški), v v društvu sv. Bonaventure, v pro = svetni zvezi, v zvezi kulturnih društev, v splošnem ženskem društvu, na učiteljskih konferencah, pri mla = dinskih koncertih, na 1. drž. gimnaziji, v društvu filozofov ljublj. univerze, na konservatoriju ne le {redno,} kot glasbeni zgodovinar, ampak osobito pri izpvanre = dnih slučajih, kakor n. pr. ob Smetanovi {in Beethovnovi} stoletni ob = smrtnici, ob petdesetletnici Glasbene Matice in na kato =

[18]

18

liškem sbodu (1913). – Javno je predaval tudi več let na univerzi kot honorarni profesor arheologije in starej = šo umetnostno zgodovino in predava še na konser = vatoriju glasbeno zgodovino ter fungira že več let kot ~~.....~~ član {drž.} izpraševalne komisije.

Literarno je vedno še delaven. Tacit njegovega do = sedanjega znanstveno-literarnega dela je 357 tis = kanih spisov: samostojnih knjig in razprav po raznih domačih in inozemskih revijah, časnikih in dnevnikih ter 117 rokopisov (med temi so ne = kateri zelo obsežni), vкуп torej 474 del. –

- Literatura {o M.} (v kronološkem redu) iz inozemstva.
1892. Fachkatalog der international. Musik-u. Theaterausstellung in Wien. 1892. str. IX., 11–38, 434–482. –
1893. Kürschner, Jos. Allg. deutscher Literaturkalender, od l. 1893. dalje. (s. v.)
1893. Die Presse (Wien). Sept. 29. : podlistek: Musikal. Tagesfragen.
1897. Neue musikal. Presse. 8. VIII., 1897. –
1897. Musica sacra, 1897, n. 16. –
1897. Monatshefte f. Musikgeschichte, 1897, str. 135. –
1897. Wiener Zeitung. 1897, 13. XI. –
1897. Allg. Musikzeitung (Lessmann).
1898. Kirchenmusikal. Jahrbuch, 1898, str. 134. – 1095, str. 174. nsl. – 1909, str. 132. nsl.
1899. Jahrbuch d. Musikbibliothek Peters für 1899., str. 58.
1901. Riemann, Musiklexikon (od 6. izdaje dalje, s. v.)
1902. Gazzetta musicale di Milano, n°. 28. –
1902. Kosel, Deutsch-oesterreichisches Künstler-u. Schriftlel = lerlexikon. s. v.
1902. Börsenblatt f. d. deutschen Buchhandel, 1902, str. 9020–9022.

[19]

19

1902. *Deutsche Arbeit. Zeitschrift f. d. geistige Leben d. Deu = tschen in Böhmen.* 1902, str. 718.
1902. *Musikhandel u. Musikpflege. Mitteilungen d. {Vereins d.} deutschen ~~Vereins~~ Musikalienhändler zu Leipzig.* 1902, str. 25 nsl.
1905. *Die Zeit.* (Dnevnik na Dunaju). 1905, ~~XXXXXX~~ {7. II.} (podlistek).
1905. *Neue Freie Presse;* (dnevnik na Dunaju). 1905, št. 14557 (podli = stek). –
1905. *Neue Zeitschrift für Musik.* 1905, št. 12.
1905. *Wiener Abendpost.* 1905, 15 VII.
1906. *Neues Wiener Tagblatt.* 1906, 3. IV.
1906. *Wiener Briefe.* (Oesterr. Korrespondenz.) 1906, 12. IV.
1906. *Die Musik,* 1906, Heft 7, str. 50 nsl.
1907. *The Athenaeum.* London, 1907, 5. I.
- {1907. *Revue critique d'histoire et de littérature.* 1907, str. 63 nsl.}
1907. *Deutsche Zeitung.* (Dnevnik). 1907, 14. XI.
1909. *Meyers, Konversationslexikon.* Velika izdaja Jahres = supplement 1909/10, str. 588. –
- 1908/9 *Meyers, Konversationslexikon,* mala izdaja v 6 zvezkih, 1908/09, IV. zv., str. 605.
1909. *Mann – Volger – Voss – Gerloff, Deutschlands, Oesterreich-Ungarns und der Schweiz Musiker in Wort und Bild.* Leipzig, 1909, str. 281. –
1912. *Keiters Kathol. Litteraturkalender* (herausgeg. von K. Menne), 1912, str. s. v.
1925. *Kürschner, Deutscher Gelehrten-Kalender,* 1925. s. v.
1926. *Einstein, A. Neues Musiklexikon,* 1926. s. v.
1927. *Abert, Herm. Illustriertes Musiklexikon,* 1927, s. v.
- Domačega slostva (kakor {so} n. pr. Narodna enciklopedija, II 770[?]. ne navajam, ker mora ta biti znana itak vsakomur, ki se sploh boče zmeriti za moje delo. –

Viri in literatura

Viri

Archiv der Universität Wien

Fakultätsarchive und Archive der Doktorenkollegien. Philosophische Fakultät. Protokoll 857 (9. juni 1894) (mikrofilm)

Arhiv Republike Slovenije

AS 934, Mantuani Josip, fascikel 1, Korespondenca II, Privatniki A–B, Barle Janko.

NUK, Glasbena zbirka

Zapuščina: Mantuani J., fascikel: »lastni življenjepis, »Odposlana pisma«, Beležni koledarji«, Avtobiografija 1927 (stara postavitev: Mantuani, 6/58).

Literatura

Barle, Janko: Dr. Josip Mantuani. V: *Sv. Cecilija: Smotra za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom* 22 (1928), št. 2, str. 81–84.

Barle, Janko: † Dr. Josip Mantuani. V: *Sv. Cecilija: Smotra za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom* 27 (1933), št. 2, str. 44–46.

Cvetko, Dragotin; Gestrin, Ferdo: Barle, Janko. V: *Enciklopedija Slovenije*, I. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987, str. 187.

Glonar, Joža: Barle Janko. V: *Slovenski biografski leksikon*, I. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka, 1925–1932, str. 25.

Jezernik, Božidar: Ljubljanski »tempelj znanosti« v vrtincu kulturnega boja. V: *Argo* 54 (2011), št. 1, str. 26–42.

Kastelic, Jože: Josip Mantuani – ravnatelj Deželnega Muzeja. V: *Mantuanij zbornik. Simpozij ob 60. obletnici smrti* (ur. Edo Škulj). Ljubljana: Družina, 1994, str. 75–86.

Kuret, Primož: Mantuanijeva življenjska pot. V: *Mantuanij zbornik. Simpozij ob 60. obletnici smrti* (ur. Edo Škulj). Ljubljana: Družina, 1994, str. 7–13.

Kuret, Primož; Hilscher, E. Th.: Autobiographie. V: *200 Jahre Musikleben in Erinnerungen. Ignaz von Mosel (1772–1844). Johann Nepomuk Freiherr von Haßlinger (1822–1898). Joseph Mantuani (1860–1933). Jan Albrecht (1919–1996)* (ur. Elisabeth Theresia Hilscher). Tutzing: Schneider, 1998, str. 125–143.

Lavrič, Ana; Resman, Blaž: Josip Mantuani – starosta slovenskih umetnostnih zgodovinarjev. V: *Mantuanij zbornik. Simpozij ob 60. obletnici smrti* (ur. Edo Škulj). Ljubljana: Družina, 1994, str. 87–100.

Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung 15 (1894).

Stelè, France: Mantuani Josip. V: *Slovenski biografski leksikon*, V. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka, 1933, str. 43–45.

Verzeichnis über die seit dem Jahre 1872 an der philosophischen Fakultät der Universität Wien eingereichten und approbierten Dissertationen. Band I. Wien: Universität Wien, 1935.

Zusammenfassung

HANDSCHRIFT DER AUTOBIOGRAFIE VON JOSIP MANTUANI AUS DEM JAHR 1927 IN DER MUSIKSAMMLUNG DER NATIONAL- UND UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK LJUBLJANA

Die handschriftliche Autobiografie von Josip Mantuani aus dem Jahr 1927 in der Musiksammlung der National- und Universitätsbibliothek Ljubljana stellt eine der wichtigsten Quellen zur Erforschung von Leben und Werk dieses bedeutenden slowenischen Musikwissenschaftlers, Kunsthistorikers und Museumskustoden dar. Die Abschrift der Autobiografie war bislang in einer musikologischen Fachpublikation nur in deutscher Übersetzung zugänglich. Der Text ist gleichermaßen auch für die hiesige Kunstgeschichte und Geschichte der Konservierung und Museologie (besonders des Nationalmuseums Sloweniens) als auch für die Kulturgeschichte von Bedeutung, zählte doch Mantuani in seiner Zeit zu den namhaftesten slowenischen Intellektuellen. Obwohl diese wertvolle Quelle unter den Forschern schon mindestens seit Beginn der 1990er Jahre bekannt ist, wurde sie bislang noch nicht kritisch bewertet und entsprechend erforscht. Der Text ist höchstwahrscheinlich als Grundlage für einen Artikel über Mantuani von Janko Barlet aus dem Jahr 1928 entstanden, zumindest die beginnenden genaueren Forschungen haben jedoch gezeigt, dass einzelne Angaben relativ unzuverlässig sind. Die möglichst getreue Abschrift der Handschrift ohne einseitige Kommentare dient komplexeren interdisziplinären Forschungen, die einen eher ganzheitlichen Blick auf Leben und Werk des Autors einerseits und auf das kulturelle und politische Klima seiner Zeit andererseits ermöglichen würden.